

בס"ד

חידון שמיטה @ חלק המושגים

1. **אברויי:** מלה בארמית שפירושה הוא השבחה. במלה זו מכנים את המלאכות הנעשות במטרה להשביח ולהצמיח את הצומח, והן האסורות בשנה השביעית.
2. **אוספי שביעית:** כינוי שלילי לאנשים שאוספים ומוכרים את היבול הגדל בשנה השביעית.
3. **אוצר בית דין:** הגדרת מקום מוסמך של בית דין, המאפשר את חלוקת היבול הגדל בשנה השביעית. פעולה זו מהווה פתרון לבעיית החקלאים, הן ע"י חלוקת הפירות באופן מסודר, והן בסיוע כלכלי המאפשר לגבות מהאנשים המקבלים את דמי ההוצאה עבור הטיפול בחלוקת היבול אך לא עבור היבול.
4. **אוצר הארץ:** כינוי ידוע לאיגוד ארגוני שהוקם ביוזמת מכון התורה והארץ וועדת רבנים לעניין מצוות השמיטה, על מנת להקים מוקד שיווק ליבול השנה השביעית בהתאם לסדרי עדיפות נכונים לצרכן.
5. **אוקמי:** מלה בארמית שפירושה הוא קיום. במלה זו מכנים את המלאכות הנעשות במטרה לקיים את הצמח שלא ייזק או יתייבש, באופן המאפשר להמשיך ולקיים את הצומח שהיה כבר גדל מלפני השנה השביעית.
6. **אין קניין לגוי בארץ ישראל:** הגדרה הלכתית הקובעת שאין להקנות לגוי קרקע בארץ ישראל, והיא נלמדת מהציווי בתורה שנאמר לא תחנם. הגדרה זו מתייחסת בהכללה גם למצב עובדתי שיש קרקע לגוי, ולכן קרקע זו מופקעת ואיננה חייבת במצוות מסוימות התלויות בארץ.
7. **גבולות הארץ:** תחום הארץ הקובע את המקומות בהם חלה מצוות השמיטה, הן לגבי איסורי המלאכה והן לגבי קדושת היבול. הגדרת הגבולות נדונה בין הפוסקים, ביחס לאזורי כיבוש שהתקיים עי עולי מצרים, הרחבת שטח בסוריא עי דוד המלך ועוד כיבוש מאוחר של עולי בבל.
8. **גיבורי כח עושי דברו:** תואר הערכה שניתן לשומרי שביעית ע"י חכמים, שדרשו זאת בפסוק הנזכר בתהילים.
9. **היתר מכירה:** פתרון הלכתי חד-שנתי בשנת השמיטה, עקב מצב חקלאי מאולץ והכרחי לסייע ביד החקלאות והחקלאים ביישובי ארץ ישראל. הפתרון התחדש לפני כ-150 שנה. הוא נדון מידי שנת שמיטה מחדש, ומקל עי מכירת האדמות לנכרי, בהתאם להלכה הקובעת שאין באדמת נכרי קדושת הארץ. לאחר המכירה לנכרי אפשר לעבד את האדמה ההיא במלאכות האסורות מדרבנן, ומותר לאכול את היבול שצמח בה.
10. **הפקר:** הגדרה לאחת המצוות המתחייבות מקדושת השנה השביעית, והיא החובה להפקיר את הפירות משימוש פרטי לשימוש כל יהודי שרוצה.
11. **וצויתני את ברכתני:** הבטחת אלוקית לעם ישראל, כי בזכות שמירת השנה השביעית הקב"ה יברך אותנו באופן שיבול השנה השישית יתברך ויספיק גם לשנה השביעית וגם לשנה השמינית. הפסוק נזכר בחומש ויקרא.
12. **הנות שמיטה:** מקום המוכר יכול של ירקות ופירות בשנה השביעית לשומרי שמיטה, בהתאם לסדר עדיפות קנייתם.
13. **חנטה:** שלב המגדיר בפירות העץ את הבשלת הפרי, באופן המשייך אותו לשנת הגידול. כל פרי – מלבד אתרוג – שחנט בשנה השישית, יהיה מותר באכילה גם אם הוא נקטף בשנה השביעית.
14. **לאכלה:** הגדרה מהתורה לשימוש הנכון והמותר ביבול השנה השביעית, בהתאם לכתוב בחומש ויקרא (כה, ו): "לאכלה". מביטוי זה דרשו חז"ל סייגים בקדושת היבול בשנה השביעית, לאכול ולא לסחור ולא להשחית וכו'.
15. **לוח השנה השביעית:** לוח שנה המפרט תאריכים חשובים לתקופות מוגדרות בעניין קדושת שביעית ואיסור ספיחין, המשתנים בסוגי הירק והפרי.
16. **מה עניין שמיטה להר סיני:** ביטוי בלשון חכמים הנזכר ברש"י (ויקרא כה), המלמד על חשיבות מצוות השמיטה, במה שהתורה כתבה כי מצוות השמיטה לכל כלליה ופרטיה ניתנה בהר סיני, וממנה אנו למדים לכל המצוות כולן. (ביטוי זה משמש בטעות גם כפתגם המבטא חוסר התאמה בין עניינים).

17. **מלאכות מדאורייתא:** הגדרה לארבע סוגי מלאכה בקרקע האסורים מהתורה: זריעה וקצירה - בפרי האדמה הנזרע, וזמירה ובצירה - בפרי האילן. חכמים למדו כי גם חרישה ונטיעה אסורים מהתורה.
18. **מלאכות מדרבנן:** הגדרה לעוד סוגי מלאכות שחכמים החמירו לאסור בשנה השביעית. הכלל שקבעו חכמים הוא: כל מלאכה בקרקע ובגידולי קרקע שרגילים לעשות כדי לטפח ולהשביח את הצמח אסורה, אך פעולה לקיום הצמח מותרת.
19. **סדרי עדיפות בקניית פרי וירק בשנת השמיטה:** הגדרה הלכתית הקובעת עדיפות בהשגת יכול מהשנה השביעית, עקב איסורי המלאכה התלויים בגידול הצומח בשנה זו. העדיפות שנקבעה ע"י וועדת הרבנים לשנת השמיטה באוצר הארץ היא בסדר הבא: גידולים מהשנה השישית, שיווק עי אוצר בית דין, גידולי מצעים מנותקים, גידולים מקרקע היתר מכירה, גידולים מאזור הערבה הדרומית וגוש קטיף. בעדיפות אחרונה תוצרת יבוא ושל נוכרי, אך משתדלים להימנע ממנה כדי לתמוך בחקלאים יהודים.
20. **ספיחין:** כינוי לירקות או קטניות שצמחו מאליהם בשדות או נשרו בעונת הקטיף הקודמת. מדין התורה מותר לאכול מהם בשמיטה, אך חכמים חששו מפני אנשים שעברו עבירה ויזרעו את שדותיהם בסתר ויאמרו שהצמחים עלו מאליהם, ולכן אסרו אכילת ספיחין. איסור ספיחין חל רק על ירק וקטנית ולא בפירות עץ.
21. **פרוזבול:** תקנת הלל הזקן המבטלת את השמטת החובות הכספיים בשנה השביעית. מדין תורה כל חובות ההלוואות הכספיים שקדמו לשנה השביעית בטלים בשנה השביעית, מלבד חובות שחייבים לבית דין. ולכן הלל תקן שכל אדם יוכל למסור לבית דין את שטרי ההלוואה שחייבים לו, ובית הדין ידאג לגביית חובות אלה.
22. **קדושת שמיטה בפירות וירקות:** הגדרה הלכתית הקובעת את מעמד היבול בשנה השביעית. קביעה זו מחייבת ב-4 מצוות: (1) להפקיר. (2) איסור סחורה. (3) אסור הפסד-השחתה. (4) ביעור.
23. **ראש השנה לשביעית:** הוא יום א' בתשרי בשנה השביעית, ממנו ואילך אסורות המלאכות בקרקע ארץ ישראל.
24. **שמיטה בזמן הזה:** הגדרה הלכתית לתוקף מצוות השנה השביעית בימינו, כאשר אין רוב יהודי מוחלט בארץ ומצוות היוכל בטלה, וממילא גם תוקף מצוות שנת השמיטה התלויה ביוכל בטל מהתורה. חכמים נחלקו בעניין, ולמעשה מוסכם שתוקף מצוות השמיטה בימינו חל מדרבנן.
25. **שמיטת כספים:** אחת ממצוות השנה השביעית, הקובעת שכל הלוואה כספית מלפני שנה זו וטרם שולמה, היא פוקעת ובטלה והמלווה אינו יכול לגבות אותה. הזמן שקובע לביטול החובות הוא בשקיעת השמש של ראש השנה של מוצאי שביעית, ורק עד אז המלווה רשאי לגבות. הלל הזקן תיקן פרוזבול המאפשר פתרון הלכתית לגביית החובות גם לאחר זמן זה.